

hanem amely egybefogja őket, úgy ahogy ők szolgálatukkal, önfeláldozásukkal egybefogták és együttesen vitték előre az életet.

„Aki a gyepűt elhányja, megmarja azt a kígyó...” Mennyire életes, beszédes ez a rövid szólás! Mennyire figyelnie kell rá minden kor emberének! Mennyi élő hitet, körültekintő vigyázást, egészséges mérlegelést és áldozatkésztséget követel mindannyiunktól! Ezekben magunkat szüntelenül gyarapítva, ügyeljük hát intését s ezeknek tudatában járjunk az élet végtelen mezőin, hol Isten rendelése folytán és szándéka ellenére gyepük végtelen sora emelkedik! Szeliden, mint a galambok és okosan, mint a kígyók, keressük köztük a legrövidebb utat Istenországa felé! Amen.

„IDEJE VAN A NEVETÉSNEK“

Mt 7,3—5

Az evangéliumok szerint Jézus sohasem nevetett, ám mindannyian jól emlékezünk a virágvasárnap bevonulásának arra a mozzanatára, mikor megpillantotta Jeruzsálemet, sírva fakadt (Lk 19,41). Ennek a sírásnak az ellentétpárját, Jézus nevetését kerestem az evangéliumokban, azzal a meggyőződéssel, hogy a látszat ellenére is léteznie kell: Jézus, az ember, nemcsak a sírást, a nevetést is ismerte.

Meg is találtam, amit kerestem: a maga vitatható, cáfolható és elvethető, a képzelet játéka által kiegészített Jézus-képét. Máté evangéliumának 7. rész, 3—5 versei egy kerek, egész tanítást fogalmaznak meg a Hegyi beszéd személytelen módján. Nem tudhatjuk, eredeti jézusi tanítással állunk-e szemben, vagy csupán egy általa is felhasznált szemléletes zsidó szólással, de egy dolgot bizonyosnak érzek: ahol e szavak hétköznapi környezetükben hangzottak el, ott nevettek az emberek, szégyenkezően az, akire ráillett a gerenda-hasonlat, felszabadultan, akinek vétkét kisebbitette, megértően vagy gúnyosan azok, akik tanúi voltak a jelenetnek, s az általános vidámságnak meg kellett mutatkoznia Jézus arcán is. Nem azt akarom állítani, hogy Jézus tréfálkozott volna hallgatóival, korántsem: nagyon is komoly az az erkölcsi tanítás, melyet a képszerűségében egyidőben megdöbbenő és nevetésre ingerlő hasonlata hordoz, de Jézusnak tudnia kellett, hogy vannak olyan kényelmetlen emberi helyzetek — mint a fenti is — melyekből az egyetlen kivezető út, a rajtuk való felülemelkedés egyetlen módzata a nevetés megtisztító erejében rejlik.

Ha valaki a Biblia világába való erőszakos betörésnek, belemagyarzásnak érzi a fentieket, megnyugodhat: az eddigiek csak bevezetőül szolgáltak. A továbbiakban a nevetésről, a jókedélyről lesz szó, arról a szerepről, melyet a mindenkori ember lelki életében betöltenek, az Istennek tetsző vidámságról, amely nélkül olyan csonkák vagyunk, mint amilyen egyoldalúak a csak komor, szenvedő, imádkozásba merült Jézust ábrázoló festmények, s amit ezek kifejeznek, a hagyományos kereszténység Jézusról vallott felfogása.

A nevetést elemezve minden nagy gondolkodó megegyezik abban, hogy az jellegzetesen emberi megnyilvánulás. Ez a megállapítás ma is helytálló: igazán nevetni csak az ember tud, mert pillanatnyi tudásunk szerint ő az egyetlen öntudatos teremtmény a mindenségben, s bár a vidámság mindenkor benne rejtett Isten

világában, az embernek kellett eljönnie ahhoz, hogy felszabadítsa azt csipkerózsika álmából. Egy új tudományág, az etiologia, az erkölcs ember előtti világát kutatva érdekes megállapításra jutott a nevetés születését illetően. A nevetés arcjátéka az állatoknál arra utal, hogy a nevetés a visszafojtott, felsőbbrendűvé finomodott támadási ösztön lecsapódása. Az állat, amikor ínyét felhúzza megmutatta fogcsorát, fegyverét mutatta meg — de fizikailag nem használta azt.

A nevetés arcjátéka azóta sem módosult különösebben, szellemi, erkölcsi életünk gazdagodásával csak a töltete vált egyre gazdagabbá, bonyolultabbá, árnyaltabbá. Az ember világában a nevetés erkölcsi tett, állásfoglalás a világgal szemben: a mosolytalan arc érzelmi hiányosságot rejteget embertelen tárgyiasságában. A nevetés lényege: a szellem visszautasítja, áthidalja a látszat, a valóság és az eszmény közt tátongó szakadékokat. A nevetés lázadás az ellen, hogy a lélek visszahulljon a szellem nélküli világ távlatnélküliségébe, az ez ellen tiltakozó emberi méltóság és felsőbbsegítudat megnyilvánulása. Ahogy a cukor megédesíti az ajkat, úgy bekíti meg a nevetés a lelket — állítják a perzsa hőcselők, a „bölcsek hitének“ kiáltva ki a mosolyt. Valóban, a nevetésben a jobbá levés hite és reménye munkál, a fejlődés új távlatainak sejtelve, ezért van az, hogy amikor már nem nevethet az ember, sírva fakad, s amikor már a sírás is kevés, ismét nevet, de ez már a kétségbeesés örült kacagása, amelytől megborsószik az ember háta.

Farkas Árpád egyik verse (Özönvíz) szemléletesen fejezi ki ezt a lelkiállapotot. Az árvíz elpusztítja a gazdaember sokévi fáradságának gyümölcsét; házát, gazdaságát elborítja az iszapos, sárga lé. Miközben tehetetlenül nézi a pusztulást, a lelké is különös metamorfózison megy át: „Nézi a székely, könny csorog / bajszára, reszket, úgy kacag: / Vigyed, Uram, a házat is, / vigyed, ami még itt maradt! / Vigyed az asszonyt, kölyköket / a bőjtöket, az éjszakát, / vigyed a golyafészeket, / lássunk világot legalább.“ Pogány fohászzkodására a válasz a víz egyhangú „éneke“, a vers mégis meggyőzően igazolja: a nevetésnek, akár a sírásnak, tagadhatatlan köze van Istenhez, mindkettőben a lélek Istent sejtő titkai csapódnak ki.

Igen, bármennyire is különösnek tűnik, a nevetés vallásunk része: ősidők óta az volt és ma is az. Isten megismerésében az első lépés az Ő szentségének: máságának az ember fölé tornyosuló és eltiprással fenyegető hatalmának a felismerése. Ez a felfedezés egyidőben váltotta ki az emberből a félelmet és az örömet, a sírást és a nevetést. A vallás kezdeti fokán a kettő úgy váltotta egymást az emberi lélekben, mint ahogy a kisgyermek arcán váltja egymást a könny és a mosoly egy pillanat alatt. A fejlődés magasabb fokára jutott ember vallásában már a természet kozmikus lélegzése szabályozza a sírás és nevetés évszakait. A földművelő ember elveti a gabonamagvakat, tanúja azok elhalásának és újjászületésének. Isteneiről is azt hiszi, hogy azok az év egy szakában tőle távol, az alvilágban tartózkodnak. Ilyenkor sir, hogy amikor hite szerint az újraéledő természetben visszatérnek a föld színére, dalolva, táncolva örvendjen és nevéssen.

Az élet és a halál nagy titka is foglalkoztatni kezdi az embert, s vallásában új szerephez jut a nevetés, az öröm, a vidámság. Kialakul az az általánosan elfogadott hit, hogy minden év elején a holtak szellemei visszatérnek a föld felszínére, megbontják, megzavarják az élet rendes menetét. Ez az időszak a zűrzavar ideje. Babilonban, a zsidóknál, Athénban vagy Rómában ilyenkor megszűnt mindenféle rendszabály. Az uralkodó képletesen letette hatalmát s helyébe új uralkodót választottak, akinek, akárcsak „alattvalóinak“, minden meg volt engedve, minden kívánságát és kívánságukat kielégíthették. A férfiak női, a nők férfi, a papok világi s a világiak papi ruhába öltöztek, kitérültek az utcára s kezdetét vette a legképtelenebb, leghatalmasabb, énektől és nevetéstől visszhangzó ünnep. A babiloni Mar-

duk isten ünnepe, a zsidó Purim, a római Saturnália egyaránt a féktelen vidámság ünnepe volt, melyeknek végén a látszatkirály halállal bűnhődött uralkodásáért, a tömeg pedig visszatért mindennapi elfoglaltságához.

A hétköznapok megtanítottak rá mindannyiunkat: a nevetés, a vidámság, a jókedv gyógyszer. Egy tréfás, vidám szó, mosoly csírájában folythat el ellentéteket, indulatokat, megértőbbé, türelmesebbé, életképesebbé: keresztényibbé tehet minket. Nem szentségtörés, nem vallástalanság, nem erkölcstelenség jele a tréfa, a nevetés Isten közelében; Istennek nem a mi képmutató félelmünkre, nem nevető lázadásunkra van szüksége. Ő természetes vidámságunkban vagy szomorúságunkban leli örömét, az őszinteséget várja tőlünk s azért, mert nekünk van szükségünk erre.

Jézus sirt, nevetnie is kellett, s megtisztító, békét hozó, Istennek tetsző volt az ő nevetése.

Farsang van, „ideje van a nevetésnek“. Nem a dátum és nem a hagyomány okán és ürügyén, lelkünk belső sugallatára nekünk is keresnünk kell „szent Istenét a kacagásnak“, úgy ahogy Ady idézte meg Őt egyik versében: „Arcod haragos fellegekből / Ismerős nekem. Isten, / Villámok hozták el szememig / S fürdettem gyakran könnyeimben. // Nem láttam még sugaras arcod, / Melyet, hajh, sokan látnak, / Hol vagy, hol vagy és miért kerülsz, / Szent Istene a kacagásnak? // Éhezem, Uram a jókedvet, / Szomjazom nevetésed, / Ilyen hálás, pojácás híved / Soha tán nem is volna Néked. // Egy gyönyörű nagy kacagásban / Harsogjon föl a multam, / Lássam egyszer vidám arcodat / Kacagó, szent sírásba fultan. //“

Bátran és derűsen tekints életedre és keresd azt, akit a költő ilyen szépen tudott hívni! Biztosan megtalálsz! Ámen.

„IMHOL VAGYOK ÉN, KÜLDJ EL ENGEMET!“

Ézs 6,8

Nem tehettem meg, hogy a Biblia mellett egy másik könyvet is ne hozzak magammal a szószerke: Jakabos Ödön Indiai útnaplóját tartom kezemben.

Ezelőtt tíz évvel egy kézdivásárhelyi fiatalember valóra váltotta élete álmát: Körösi Csoma Sándor nyomdokain haladva bejárta Indiát. Vállalkozásának jelképes célja: Csomakőrösről, a volt szülőház diófái alól magához vett maréknyi földet „kicserelni“ a darzsilingi temető földjével, amely alatt a nagy nyelvtudós teste örökre megpihent. Úgy járta végig útját, akárcsak elődje; a legnagyobb nélkülözésben és bizonytalanságban. 1972. október 15-én indult útnak s kilenc hónap múlva, 1973. június 30-án, du. 5 órakor Csomakőrösön így zárja naplóját: „Leróttam, amivel adósnak éreztem magam Körösi Csoma Sándor emléke iránt. Én csak ennyit tudtam tenni.“

Nagy élmény ennek a szükséztudásával szinte tüntető írásnak a végigolvasása, s érdekes — nem az adatok, a viszontagságok leküzdésének ezernyi eseménye az, ami megmarad az olvasóban —, sokkal inkább az, ami írójának láthatóan nem volt célja: a küldetést vállaló ember szellemi nagyságának, akaraterejének csodálata. Számomra önkéntelenül Ézsaiást idézte fel ez a vállalkozás és ez a könyv,